

УДК 339.9

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Михайлишин Лілія Іванівна, доцент кафедри міжнародної економіки маркетингу і менеджменту, к.е.н., доцент, «Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту Тернопільського національного економічного університету», м. Івано-Франківськ

Mykhailyshyn Liliia Ivanivna, Associate Professor of the Department of International Economics of Marketing and Management, Ph.D., associate professor, "Ivano-Frankivsk educational institute of management of Ternopil National Economic University", Ivano-Frankivsk

Mykhailyshyn L.I. To the question about methodological principles of transformation processes of transnationalization of economic activity.

The need to study certain methodological foundations of transformation processes of transnationalization of economic activity is conditioned by the need for the development of measure system to optimize their impact on the national economy or on its strategic sectors. Transformation processes of transnationalization of economic activity arise in the result of the of action numerous factors, source of their origin is transnational economic activity itself and economic environment of their operation. The consequences of such transformation processes are largely positive for the participating companies, but the economic environment in which they occur mostly suffers from actual restriction of competition and monopolization of separate market segment. Numerous forms of transformation processes and methodological bases of the functioning of each of them are investigated. According to the results of this study the major spheres of influence of transformation processes on the national fields are identified. The study of these issues and their further solution enable the most efficient use of the positive consequences of such transformation and optimization of its negative impact of the socio-economic development of Ukraine or any other country.

Михайлишин Л.І. До питання про методологічні засади трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності.

Необхідність дослідження окремих методологічних зад трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності зумовлюється потребою в розробці системи заходів щодо оптимізації їх впливу на економіку країни чи стратегічних її галузей. Трансформаційні процеси транснаціоналізації економічної діяльності виникають в наслідок дії численних факторів, джерелом походження яких є як сама економічна діяльність транснаціональних компаній так і економічне середовище їх функціонування. Наслідки таких трансформаційних процесів здебільшого носять позитивний характер для самих компаній-учасниць, однак економічне середовище, в якому вони відбуваються зазнає здебільшого обмеження конкуренції та фактичної монополізації окремого сегмента ринку. Досліджено численні форми трансформаційних процесів й методологічні основи функціонування кожного з них. За результатами такого дослідження виявлено основні сфери впливу трансформаційних процесів на загальнонаціональні сфери. Вивчення цих питань і їх подальше вирішення дають можливість максимально ефективно використати позитивні наслідки таких трансформацій та оптимізувати негативний її вплив в соціально-економічному розвитку України чи будь-якої іншої країни.

Михайлишин Л.И. К вопросу о методологических принципах трансформационных процессов транснационализации экономической деятельности. Необходимость исследования отдельных методологических зад трансформационных процессов транснационализации экономической деятельности связано с потребностью в разработке системы мероприятий по оптимизации их влияния на экономику страны или стратегических ее отраслей. Трансформационные процессы транснационализации экономической деятельности возникают вследствие действия многочисленных факторов, источником происхождения которых является как сама экономическая деятельность транснациональных компаний так и экономическая среда их функционирования. Последствия таких трансформационных процессов в основном носят позитивный характер для самих компаний-участниц, однако экономическая среда, в которой они происходят испытывает от части ограничения конкуренции и фактической монополизации отдельного сегмента рынка. Исследованы многочисленные формы трансформационных процессов и методологические основы функционирования каждого из них. По результатам такого исследования выявлены основные сферы влияния трансформационных процессов на общенациональные сферы. Изучение этих вопросов и их дальнейшее решение дают возможность максимально эффективно использовать положительные последствия таких трансформаций и оптимизировать отрицательное ее влияние на социально-экономическое развитие Украины или любой другой страны.

Постановка проблеми. Будучи невід'ємною частиною суспільних відносин, економіка, в усі часи, постійно залежала і водночас створювала об'єктивні умови свого розвитку. Ця система, як ніяка інша, пройшла еволюційні зміни від примітивного поділу праці до ери індустріалізації, автоматизації і інформатизації. Наслідком таких еволюційних змін став інтенсивний розвиток процесу глобалізації, що проявляється через функціонування ТНК. Масштабність розвитку і всеохоплюючий характер діяльності ТНК в сучасній економіці часто призводить до того, що від особливостей ведення діяльності однієї, або кілька компаній (їх банкрутства, розширення, чи об'єднання) може залежати ефективність розвитку цілих галузей чи країн. Саме тому дослідження методологічних засад трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пріоритетність позиціонування ТНК в сучасній економіці підтверджується тим, що різні аспекти їх діяльності ТНК стали об'єктом дослідження для великої кількості науковців з різних країн. У наукових роботах В. Білошапки, І. Гайдуцького, А. Гальчинського, М. Кривенко, А. Кузнецова, А. Миронова, Д. Михайлини, М. Руденко, О. Савчука, С. Якубовського та ін. досліджено причини виникнення, генезис розвитку, інституційні трансформації, основи здійснення інвестиційної діяльності та управління інвестиційними ризиками, стратегії формування конкурентних переваг, сфери впливу на глобалізацію інноваційних процесів, на зв'язок з державним управлінням і т.д.). Серед зарубіжних дослідників вагомих результатів у визначенні специфіки становлення і розвитку ТНК досягли Дж. Берман, О. Вільямсон, С. Гаймер, Дж. Даннінг, Ч. Кіндлбергер, Р. Коуз, П. Кругман, А. Рагман та ін.

Метою статті є дослідження методологічних основ трансформаційних процесів транснаціоналізації економічної діяльності.

Результати дослідження. Динамічний розвиток ТНК та їх перетворення на один з найважливіших інститутів сучасної ринкової економіки зумовлюються багатьма факторами, які можна сформулювати таким чином: [5, с.162]

- можливість підвищення ефективності й посилення конкурентоспроможності, загальні для всіх великих фірм, що інтегрують у свою структуру постачальницькі, виробничі, науково-дослідні, розподільчі й збутові підприємства і пов'язуються з ефектом масштабу й економією на витратах, властивих ринковим транзакціям;

- недосконалість ринкового механізму в реалізації власності на технології, виробничий досвід та інші «невловимі» активи (управлінський досвід тощо) шляхом здійснення операцій купівлі-продажу, що змушує компанію зберігати контроль над використанням цих активів. В рамках ТНК зазначені активи стають мобільними, здатними до перенесення в інші країни, і зовнішні ефекти від їх використання не виходять за межі корпорацій;

- компанія, операції якої набувають транснаціонального характеру, одержує додаткові можливості для підвищення ефективності й посилення міжнародної конкурентоспроможності шляхом доступу до ресурсів іноземних держав;

- близькість до споживачів продукції іноземних філій та можливість отримання інформації, яка дозволяє судити про перспективи ринків країн, у яких розміщені філії, та про конкурентний потенціал фірм цих країн. При цьому філії транснаціональних компаній в конкуренції з фірмами країн-реципієнтів одержують важливі переваги внаслідок використання науково-технічного та управлінського потенціалу своєї компанії і всіх її філій;

- ТНК має можливість використовувати у своїх інтересах особливості державної політики в різних країнах, різницю в курсах валют та інші чинники;

- наявність закордонних виробничих філій відкриває перед ТНК можливість використання відмінностей у господарській ситуації різних країн, зокрема вони зміцнюють свої позиції за рахунок валютних операцій. Вирішальне значення має те, що ТНК мають у своєму розпорядженні великі виробничі підрозділи в різних країнах, кожен з яких володіє значними фінансовими ресурсами, а отже - здійснює великі за обсягами міжнародні фінансові операції. За даних умов будь-яка зміна валютного курсу приносить вигоду частині підприємств, що входять в систему ТНК, не завдаючи реального збитку іншим філіям;

- ТНК мають можливість здійснювати так звані «безпрограшні валютні операції». Як і у випадку з валютними коливаннями, ТНК можуть використовувати різницю у ставках відсотка й рівнях інфляції країн, де розташовані їх материнські структури та дочірні фірми, перетворюючи номінальне підвищення доходу в реальне;

- здатність продовжувати життєвий цикл технологій і продукції, переміщуючи їх по мірі старіння технологій у свої закордонні філії та зосереджуючи ресурси й зусилля підрозділів, розташованих у країні перебування материнської компанії, на розробці нових технологій і виробів. При цьому складається конфігурація ТНК, науково-інноваційне ядро якої створюється з підрозділів, розташованих у країні перебування материнської фірми, а периферія включає розподільчі й збутові закордонні філії;

- за допомогою прямих інвестицій компанія одержує можливість подолати бар'єри на шляху експорту продукції. Не випадково ефективність зовнішньоекономічної експансії як засобу пом'якшення кон'юнктурних коливань оцінюється досить високо і вважається вищою, ніж та, які забезпечують суто національні прийоми зниження економічного ризику;

- завдяки створенню міжнародної мережі філій формується широка база стабільності та пов'язана з нею висока ефективність кредитно-фінансової стабілізації. Корисними для ТНК виявляються елементи асинхронності світового циклу й закордонна диверсифікованість виробництва, зміни валютних курсів й різна інтенсивність інфляційних процесів, відмінності у відсоткових ставках та ін.

Множина і різноманіття факторів, що впливають на розвиток ТНК, свідчить що вони можуть уникнути багатьох труднощів у проникненні на міжнародний ринок за рахунок отримання більш високих прибутків від інвестицій порівняно з компаніями, діяльність яких обмежується кордонами однієї країни.

ТНК збільшують свою потужність за допомогою поглинання інших компаній, а також в результаті злиття з конкуруючими фірмами. Поглинання являє собою набуття контролю над відповідною компанією, яка втрачає свою самостійність. Злиття – це об'єднання двох або більше фірм з метою створення нової компанії.

Злиття можуть бути: [1] горизонтальними – об'єднуються фірми, які виробляють один і той же продукт; вертикальними – зливаються компанії, які спеціалізуються на різних стадіях виробничого процесу при випуску однакової або схожої продукції; конгломеративними – компанії, які вступають в об'єднання, що пов'язані не виробничими, а фінансовими інтересами; пов'язаними – об'єднуються фірми, що мають схожі виробництва, що може призвести до зниження витрат на виробництво і до обміну досвідом; непов'язаними – об'єднання, що в основному переслідують мету диверсифікації ризику.

Поглинання бувають: ворожими, коли компанія купується без попереднього повідомлення її керівництва; дружніми – в даному випадку придбання однієї фірми іншою знаходить; схвалення у акціонерів і керівництва компанії, що купується; національними – здійснюються в межах однієї держави; транснаціональними – коли компанія (компанії), яка поглинається, знаходиться в іншій (в інших) країнах.

Поглинання можуть бути також національними і транснаціональними.

До числа основних факторів, що зумовлюють процеси транскордонних злиттів і поглинань, відносять такі: [5, с.167] глобалізація світових ринків; дерегулювання й зростання міжнародної конкуренції, необхідність підвищення прибутків; підвищення ефективності виробництва за рахунок синергізму (ефекту від об'єднання ресурсів, який за своєю дієвістю перевищує просту суму результатів впливу окремих компонентів); диверсифікованість ризиків та ін.

Активізація процесів злиттів і поглинань є наслідком змін в організаційній діяльності ТНК. Якщо в 1980-ті роки ТНК віддавали перевагу створенню нових закордонних філій, то в другій половині 1990-х років активізувалась тенденція до підвищення ролі транскордонних злиттів і поглинань іноземних компаній. Більшість транскордонних угод припадає на 100 найбільших ТНК.

Особливо активно ведуть себе в сфері злиттів і поглинань американські транснаціональні корпорації. Так, із знову створених в 1996р. 406 зарубіжних філіалів корпорацій США 191 виникла через злиття і поглинання компаній, головним чином західноєвропейських. До кінця ХХ ст. найбільш великими виявились такі поглинання американськими ТНК європейських фірм: компанія NTL купила англійську фірму Cable&Wireless (\$11 млрд.); Ford Motor купив англійську автомобільну фірму Land Rover (\$2,7 млрд.); ТНК глинула італійський Pirelli (\$2,15 млрд.). [2, с.46]

Головними цілями злиттів і поглинань є такі: посилення впливу на даному ринку; підвищення ефективності за рахунок об'єднання ресурсів; захоплення нових ринків збуту; покращення керованості компанії; диверсифікація ризику.

ТНК в своїй міжнародній діяльності використовують також таку форму об'єднання, як створення стратегічних альянсів. Наприклад, таких, як American Telephone & Telegraph Company (США) і British Telecom (Великобританія); Mobil (США) і British Petroleum (Великобританія); American Telephone & Telegraph Company (США), IBM (США), Apple Computer (США) і Siemens (Німеччина).

Одна із особливостей і проблем транснаціоналізації на сучасному етапі полягає у тому, що зовнішнє середовище міжнародного бізнесу і він сам змінюється під впливом численних факторів: змінюється перелік клієнтів, виникають нові ринкові ніші, з'являються нові конкуренти, створюються більш досконалі технології. Загалом джерело змін полягає в технічній і технологічній стороні виробництва, а також у виробничих відносинах, що складаються всередині компанії і в навколишньому ринковому середовищі, і відбуваються у площині «кризи – зміни».

Відомо, що джерелом будь-яких змін є невідповідність окремих частин системи, що є справедливим і для транснаціональної компанії, яка представляє собою відкриту систему, що включена в численні зв'язки з різними суб'єктами господарювання і суспільства в цілому. Відповідно можна виділити декілька сфер, збої в яких призводять до трансформації процесів транснаціоналізації економічної діяльності: політична сфера; інвестиційна сфера;

адміністративна сфера; технологічна сфера; народногосподарське середовище; суспільна сфера. [4, с.110-111]

Неузгодженість інтересів у розглянутих вище сферах функціонування ТНК настає, як правило, не одномоментно, а є наслідком певних процесів. В результаті спостерігаються кризові прояви у функціонуванні компаній, що й призводить до трансформації діяльності останньої. М.Мартін визначає такі складові прояву кризового стану: збої у підприємницькому баченні; дефекти у процесі прийняття і реалізації рішень; порушення у механізмі зворотного зв'язку; розширення захисних механізмів. [4, с.111]

Транснаціональний бізнес на сучасному етапі у своєму розвитку набуває таких тенденцій: [3, с.198] помітна втрата беззастережного і неподільного панування на вищих сходинках світового рейтингу американських ТНК і посилення японських та західноєвропейських ТНК; ще більше переплетення економічних зв'язків та інтересів розвинених країн, поглиблення спеціалізації та кооперації виробництва, посилення взаємозалежності; набирають сили нові індустріальні країни зі швидкозростаючими новими ТНК, а отже посилюється конкурентна боротьба у світі транснаціонального бізнесу.

ТНК представляють собою особливий випадок міжнародної корпорації, оскільки створювались вони переважно у західноєвропейському регіоні. Перші такі компанії виникли на початку ХХ ст., а пік їх розвитку припав на 50-70-ті роки ХХ ст. У 80-х роках ХХ ст. більшість таких корпорацій були реорганізовані у транснаціональні. Головна економічна причина даного процесу – складнощі функціонування об'єднаного в рамках компанії капіталу, який мав різну національну приналежність. [4, с.59]

ТНК роблять ставку на високий рівень соціально-економічного розвитку, на велику ємність національних ринків, на зростаючий споживчий попит. Дві третини загального обсягу продажу товарів і 40% загального обсягу продажу послуг, здійснюваних філіями ТНК, припадає на місцеві ринки іноземних держав. Обсяги продажів закордонних філій зростають швидше, ніж прямий експорт материнських компаній. [5, с.168].

У країнах Азії, де спостерігається швидке зростання життєвого рівня населення й збільшується його купівельна спроможність, філії ТНК переорієнтовуються на обслуговування місцевих ринків. Так, підвищенню обсягу закупівель комплектуючих частин закордонними філіями ТНК сприяє й політика ряду держав, що розвиваються, спрямована на збільшення частини національних компонентів і матеріалів у вартості готової продукції, яка випускається філіями. В орбіту діяльності за кордоном залучається велика кількість середніх і дрібних іноземних компаній: постачальників, агентів, дилерів. Ці підприємства значною мірою залежать від закордонних філій ТНК. Тим самим філії впливають на розвиток експорту й імпорту приймаючих країн, ще тісніше об'єднуючи економіки різних країн. [5, с.169]. На фоні посилення тенденції витіснення в глобальній економіці середніх і дрібних експортерів та імпортерів, зовнішньоторговельні зв'язки концентруються в рамках ТНК і сприяють трансформації транснаціональної діяльності. Так, під впливом науково-технічного прогресу капітал ТНК концентруються переважно у сфері послуг і наукоємних галузей обробної промисловості. Особливо це характерно для ряду країн Південно-Східної Азії і Латинської Америки, де мають місце значні обсяги вкладення капіталу ТНК (так, понад 2/3 продукції електроніки та електротехніки на світовому ринку експортуються з Малайзії, Сінгапуру, Філіппін та Мексики). Внаслідок розширення поставок продукції наукоємних галузей змінюється загальна структура експорту вказаних країн, що впливає на зміну їх позицій в міжнародному поділі праці. ТНК, що базуються у розвинутих країнах, перевершують за абсолютним обсягом іноземних активів компанії, які перебувають у менш розвинутих державах. Одночасно деякі ТНК, що працюють у малих індустріальних країнах і мають менш ємний внутрішній ринок, характеризуються більш високим індексом транснаціоналізації, оскільки їх іноземні активи посідають відносно високу позицію в загальному обсязі активів. До найбільш поширених транснаціональних галузей відносять

засоби масової інформації, виробництво продовольства й напоїв, будівництво, хімічну й фармацевтичну промисловість, виробництво електроніки й електроустаткування.

ТНК розвинутих країн постійно збільшуючи масштаби міжнародного виробництва, утворили економічний простір, який в економічній літературі називають другою, або «зовнішньою» економікою. За своїм виробничим, науково-технічним і фінансовим потенціалом беззаперечним лідером вважається «друга економіка» США, оскільки істотно перевершує аналогічні сфери господарювання інших країн Західної Європи і Японії. Індекс транснаціоналізації з часом стали використовувати для характеристики масштабів «зовнішньої економіки». Наявність такої «зовнішньої економіки» - важливий засіб підвищення ефективності власного бізнесу, а також зміцнення позицій своєї країни в міжнародній системі. [5, с.166]

Слід відзначити, що ТНК розвинутих країн відіграють важливу роль у розвитку економіки країн, що розвиваються. Насамперед, варто зазначити, що ТНК не тільки сприяють розвитку, а й безпосередньо розвивають промисловість цих країн, супроводжуючи наданням доступу до фінансових ресурсів ТНК, до нових технологій, якими вони володіють. Завдяки ТНК і через них з'являється можливість просування національної продукції країн, що розвиваються, на зовнішній ринок. Важливе значення має підготовка національних кадрів за допомогою ТНК. Одночасно, незважаючи на позитивні прояви діяльності ТНК на теренах країн, що розвиваються, існують і ряд недоліків даної діяльності. Так, часто економіка цих країн під впливом ТНК розвивається однобоко, спеціалізуються вони в основному на виробленні сировини, що позиціонує їх у якості сировинного придатку ТНК. При цьому прибутки від своєї діяльності ТНК, як правило, вивозять у країну головної компанії, а не реінвестуються в економіку приймаючої країни. Крім того, інколи ТНК вивозять у країни, що розвиваються, екологічно шкідливе виробництво. [3, с.198].

В 1972р. при Економічній і Соціальній Раді ООН створено групу з провідних економістів, яка пізніше перетворилась в Комісію ООН з транснаціональних корпорацій. Основним завданням цієї групи було вивчити вплив діяльності ТНК на розвиток світової економіки та на міжнародні відносини. На базі результатів досліджень Комісія розробила проект Кодексу поведінки ТНК.

Крім того, Організація Економічного Співробітництва і Розвитку паралельно з Комісією ООН з транснаціональних корпорацій створила в 1975р. Комітет з міжнародних інвестицій і транснаціональних корпорацій, робота якого в 1976р. позначилась прийняттям «Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції і транснаціональні корпорації» та укладанням Угоди про ТНК країн-членів ОЕСР. Основним принципом діяльності сторін, на якому ґрунтується ця Угода, є принцип національного режиму: країни-лідери ОЕСР зобов'язані застосовувати до компаній з інших країн не менш сприятливі закони, нормативи та адміністративні заходи, ніж до національних компаній.

Не менш важливим принципом Угоди є принцип транспарентності дій держави, спрямований на стимулювання чи стримування припливу прямих іноземних інвестицій. В Угоді зазначено, що країни-учасниці, запроваджуючи будь-які обмежувальні заходи щодо іноземних інвестицій у тих чи інших галузях економіки, мають завчасно повідомити про це інших членів ОЕСР. При цьому такі заходи не повинні бути дискримінаційними щодо національної приналежності інвестицій і мають поширюватись на всі ТНК. В 2000р. умови Угоди прийнято в новій редакції, де серед інших нововведень передбачалось введення більш жорстких екологічних вимог до діяльності закордонних філій, підвищення відкритості їх операцій і взаємовідносин з державними структурами приймаючих країн. [3, с.198-199]

В цілому транснаціоналізація економічної діяльності – це досить складний феномен світової економіки, який безперервно розвивається, вимагає постійної уваги, вивчення й міжнародного контролю. Слід зауважити, що в Україні починають виникати й розвиватись великі українські корпорації – фінансово-промислові групи, які бачать свої перспективи в активній економічній експансії на зовнішні ринки. Серед таких компаній, насамперед, слід

назвати «СКМ», «Інтерпайп», «Приват» та ін. Разом з тим, багато закордонних корпорацій успішно здійснюють економічну експансію на український ринок, поглинають місцеві підприємства та посилюють конкуренцію на внутрішньому ринку. До таких компаній можна віднести такі ТНК, як Coca-Cola, Samsung, Toyota, Nestle, Hewlett-Packard, British American Tobacco та ін. [5, с.172-173].

Висновки: Проведене дослідження окремих методологічних засад трансформаційних процесів транс націоналізації економічної діяльності свідчить про те, що активізація даних процесів викликана останніми видозмінами в світових економічних процесах при чому їх наслідки є далеко неоднозначними, як для економік країн так і для самих ТНК. В цілому злиття і поглинання на рівні ТНК є своєрідним «узурпаторством» окремих ринків чи галузей, що в свою чергу гальмує інтенсивність їх розвитку через обмеження конкуренції. Враховуючи ці обставини й сучасні тенденції економічної глобалізації, можна прогнозувати подальше прискорення трансформаційних процесів в діяльності ТНК, що спрямовуватимуться на забезпечення стандартизованих умов розвитку різних економічних галузей, централізації процесу використання природних ресурсів й уніфікації джерел отримання доходів.

Список використаних джерел:

1. Малевинская А.А. Слияния и поглощения как способ объединения компаний / А.А. Малевинская // Вестник МГУ. Серия 6: Экономика, 2002. №1. – С.72-83.
2. Зименков Р. Зарубежная деятельность американских ТНК: стратегия, направления, формы / Р.Зименков // Российский экономический журнал, 2001. - №11-12.
3. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини / І.М.Школа, В.М. Козменко, О.В. Бабінська. – 2-ге вид., перероб. і доповн. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – 544с.
4. Михайлова Л.І. Міжнародний менеджмент / Л.І.Михайлова, О.Ю.Юрченко, Ю.І.Данько, А.М.Михайлов. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 200с.
5. Павленко І.І. Міжнародна торгівля та інвестиції / І.І.Павленко, О.В.Варяниченко, Н.А.Навроцька – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 256с.

References:

1. Malevinskaia, A.A. (2002), [Sliianiia i pohloshcheniia kak sposob obedineniia kompanii], *Vestnik MSHU*, Series №6: Economy, No.1, p. 72-83.
2. Zimenkov, R. (2001), [Zarubezhnaia deiatelnost amerikanskih TNCs: strategiia, napravleniia, formy], *Russian Economical magazine*, p. 11-12.
3. Shkola, I. M., Kozmenko V.M. and Babinska, O.V. (2007), *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny*, 2-nd ed. revised and supplemented, Books – XXI, Chernivtsi, Ukraine, 544 p.
4. Mykhailova, L.I., Yurchenko, O.Y., Danko, Y.I. and Mykhailov A.M. (2007), *Mizhnarodnyi menedzhment*, Center of educational literature, Kyiv, Ukraine, 200p.
5. Pavlenko, I.I., Varianychenko, O.V. and Navrotska, N.A (2012), *Mizhnarodna torhivlia ta investytsii*, Center of educational literature, Kyiv, Ukraine, 256 p.

Key words: globalization, transformations, capital flows, mergers and acquisitions of TNC, types of TNC's mergers, types of TNC's acquisitions, aims of TNC's mergers, aims of TNC's acquisitions.

Ключові слова: глобалізація, трансформації, потоки капіталу, злиття і поглинання ТНК, види злиттів ТНК, види поглинань ТНК, цілі злиттів ТНК, цілі поглинань ТНК.

Ключевые слова: глобализация, трансформации, потоки капитала, слияния и поглощения ТНК, виды слияний ТНК, виды поглощений ТНК, цели слияний ТНК, цели поглощений ТНК..